

Kloosterkerk

Cantate 'Wachet auf, ruft uns die Stimme' (BWV 140) en Mt 25,1-13

24 november 2024 – ds. Rienk Lanooy

Deze dienst is ook (terug) te zien en te beluisteren via <https://youtu.be/yJYgg6kXGyg>

Gebed om ontferming

Altijd maar
aan staan
omdat het plaatje
van je leven
móet kloppen:
je zult niet te laat komen
maar ook niet
te vroeg
niet te gretig zijn
maar je ook niet
al te gedeisd houden
een beetje meebewegen
maar niet over je
laten lopen
bescheiden
én assertief
weten wat je wilt
en zoekend
naar wie je bent –
wat een geluk
dat er een huis is
waar al die onrust
van je leven
voor even
in een ander zinsverband
wordt gezet
hier geen heilig moeten
maar een heilig moment
in de verstilde lichtkring
van uw aanwezigheid, o God
en daarom bidden wij u:
Heer, ontferm u...

Altijd maar
aan staan
omdat je niets wilt missen
omdat jij niet gemist
kan worden
omdat anders die ander
er mee van door gaat
omdat je alles
uit je leven halen moet
omdat iedereen het doet
omdat je niet beter weet
omdat...
omdat je misschien ook
de stilte vreest
de onderhuidse leegte –
en nu ben je hier
in een huis
waar niets moet
waar muziek klinkt
ter ere Gods
en woorden
niet beoordeeld
maar ontvangen
mogen worden
als een geschenk
uit de hemel
moge dat zo zijn
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Altijd maar
aan staan
de wereld draait door
is er nog
een houden aan
de dwaasheid
is er nog ruimte
voor een ander denken
dat muren afbreekt
verbindende taal spreekt
het recht laat voorgaan
de aarde beschermt?
O God,
houdt dat verlangen
in ons wakker
ook als we het zelf
soms niet meer weten
en kom ons
tegemoet met
goddelijke lichtvoetigheid
in onze
menselijke zwaarmoedigheid
overstem
met hemelse muziek
het oude liedje
van ons onvermogen
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Bij de lezingen

In de Lutherse traditie staat op de laatste zondag van het kerkelijke jaar van oudsher de gelijkenis van de onbezonnen en de bedachtzame jonge vrouwen centraal, de vijf wijze en vijf dwaze maagden in meer kerkelijk jargon. Philipp Nicolai schreef er zijn beroemde koraal 'Wachet auf, ruft uns die Stimme' (1599) bij. Hij deed dat, toen in Unna, waar Nicolai predikant was, de pest huishield en hij de gemeente wilde bemoedigen. Terwijl de gelijkenis iets van vermaning kent, wordt het lied vooral gekenmerkt door een diep verlangen naar verbondenheid. Bach schreef er zijn beroemde cantate 'Wachet auf' bij.

Preek

'Wie te laat komt, wordt door het leven gestraft'. Met deze woorden gericht aan het Oostduitse bewind luidde de Russische president Gorbatsjov de val van de Muur in. We spreken Berlijn, oktober 1989. En in november viel de Muur, deze maand 35 jaar geleden.

'Wie te laat komt, wordt door het leven gestraft'. Wie mij wat beter kent, weet dat ik wel eens te laat kom, of – als het goed gaat – precies op tijd, maar ik ben er tot nu toe genadig van afgekomen, met hoogstens zo nu en dan een gefronste wenkbrauw, tenminste dat denk ik. Ik mag er altijd weer in, in dit, dan wel in mijn eigen huis. Maar die genade lijkt in de gelijkenis ver te zoeken. Dicht is dicht voor de vijf onbedachtzame jonge vrouwen. Zij staan aan de deur van de feestzaal, maar mogen er niet meer in. Ze hebben geen olie, en hun herstellpoging om die alsnog ergens anders te vinden, komt te laat. Wie te laat is, wordt hier niet door het leven, maar door de bruidegom bestraft. Sterker, ze worden niet alleen gestraft voor hun late komst, nee, de jonge bruiloftsgangers krijgen van de bruidegom te horen: 'ik ken jullie niet'. Dat is natuurlijk nog een graad erger: als je gestraft wordt, ben je tenminste nog in beeld, maar als je genegeerd wordt, tel je niet meer mee. 'Ich kenne des Menschen nicht', zingt Petrus in de Mattheus Passion en daarmee verraad hij zijn rabbi Jezus. Is het heel anders wat deze bruidegom doet: zijn vriendinnen verraden? *Ik ken jullie niet.*

Hoe anders gaat het toe in de cantate. Als een hinde door het veld, zo licht snelt de tekst op de vleugels van die fantastische muziek door de korallen, recitatieven en aria's vol ongeremde, lichte, verlangende blijdschap en liefde. Het kan niet anders of bij het schrijven van de tekst heeft het bijbelse Hooglied van de liefde op het bureau van de librettist gelegen. Hier niets over laatkomers en gesloten deuren, niets over het leven dat, laat staan de Eeuwige, die je straft. Er zijn cantateteksten met een wat sombere, soms moralistische toon, waarbij we zeggen: gelukkig hebben we de bijbeltekst nog, maar vandaag zou het andersom kunnen zijn: gelukkig hebben we de cantate nog, naast die harde woorden van Jezus over de onbedachtzame jonge vrouwen.

Want had die parabel niet anders kunnen lopen? Ja, natuurlijk: er had ook kunnen staan dat alleen de dwaze vrouwen in slaap waren gevallen, maar dat dat een vergissing was en zij gelukkig toch naar binnen mochten. Er had ook kunnen staan dat de goed voorbereide vrouwen hadden gedeeld van hun olie voor de fakkels van hun mede feestgangers. Dan had er als titel boven kunnen staan: Samen uit, samen thuis – Jezus' inclusieve parabel in een gepolariseerde wereld. Motto: Gooi geen olie op het vuur, maar geef olie aan je buur.

Ze had anders kunnen lopen, die parabel, maar ze doet het niet, want van meet af aan stuurt ze aan op de tegenstelling, het contrast. Als de ene groep van vijf jonge vrouwen bedachtzaam en wijs wordt genoemd en de andere groep onbezonnen en dwaas, dan weet je dat het juist gaat om die tegenpolen.

En waarin staan die twee vijftallen nu met name tegenover elkaar? Wat is het nu dat hen zo bezonnen of juist zo onbezonnen doet zijn? Dat zit 'm vooral in de waakzaamheid, de alertheid waarmee zij in het leven staan. Het gaat in deze gelijkenis immers over het koninkrijk Gods... zo begint het immers: *Dan zal het met het koninkrijk van de hemel zijn als...* En dat koninkrijk, of anders gezegd, dat goede, hemelse leven voor heel de aarde zoals God dat van den beginne voor zich ziet, dat is niet een kwestie van een statisch daar of hier, van ooit of eens, maar de gelijkenis brengt de komst van dat goede leven als een dynamisch gebeuren, als een bruiloftsfeest dat aanstaande is, met de vraag of je daar bij wilt aansluiten.

Welnu, in de cantate is dat geen vraag: die staat bol van verlangen naar dat feest, ja naar de bruidegom, die er aan komt: en daarom is het een even fantastische als geniale keuze dat Bach in de beide aria's kiest voor een duet, waarin de sopraan en de bas, de komende God en de verlangende ziel, dat doorbrekende Godsrijk en een hunkerende wereld voortdurend om elkaar heen bewegen en elkaar aantrekken als de twee geliefden in het Hooglied. Ja, ik wil, zingen ze elkaar toe!

In de cantate is het geen vraag of je je bij dat feestje wilt aansluiten, maar in de parabel is dat nu juist de kern, de vraag die open staat. Of je er klaar voor bent. Of je wakker bent, of je met andere ogen durft te kijken naar de wereld en je leven of liever de boel de boel laat. Of je de tekenen, de woorden van de tijd verstaat, of in elk geval daar een poging toe doet.

Ik moet daarbij denken aan de taal van vandaag, in de politiek, in het publieke debat: zijn de woorden daar gebruikt worden 'maar woorden' – schelden doet geen pijn, zeiden je ouders misschien, als je werd gepest, maar het deed natuurlijk wél pijn – of zijn andere woorden ook de voorbode van een andere werkelijkheid en welke dan? Veel veranderingen beginnen immers met een veranderend taalgebruik? Als er gesproken wordt over mensen als een 'stroom' die 'ingedamd' moet worden bij vluchtelingen, of als er verhullend wordt gesproken over 'snoeien in de organisatie' in een bedrijf, verliezen we dan ook niet iets aan humaniteit? En als er gesproken wordt in wij en zij, in erbij horen of vreemd zijn, moet je je dan zorgen gaan maken of zal het wel loslopen?

Natuurlijk geeft de gelijkenis geen antwoord op deze vragen? Zoals ze geen antwoord geeft op de vragen van je eigen leven, de dingen die daar soms voor je ogen gebeurden, maar toch: je zag ze niet of je wilde ze niet zien – je negeerde de signalen in je relatie, je dacht dat het zo'n vaart niet zou lopen in de vriendschap, je hoopte stiekem, zoals kleine kinderen dat doen, dat als je handen voor je eigen ogen houdt die boze buitenwereld er niet is. Tot je, om met Gorbatsjov te spreken '... te laat komt en door het leven wordt gestraft'.

En nu heeft die parabel het over een levenshouding van waakzaamheid. Over je fakkels brandend houden door die voortdurend aan te vullen met de olie van de spiritualiteit van de (vijf boeken van de) Tora, van Jezus en wat die vraagt van een mens. En dat is niet omdat je het beter weet, maar omdat je je geroepen voelt, je deze wereld, deze aarde anders voor te stellen dan ze zich meestal aan ons voordoet. Omdat er een vuurtje in je brandt dat spreekt van een andere mogelijkheid, een goddelijke mogelijkheid die de menselijkheid zoekt en dat je daar ook naar wilt gaan zoeken. En dat vuurtje moet je voeden, altijd weer.

Zoek eerst het Koninkrijk van God zegt Jezus eerder in het evangelie naar Matteüs. En als je dat doet, doe dat dan niet omdat het moet, omdat je bang bent dat anders de deur dicht is, maar doe het omdat de bruidegom eraan komt, omdat het feest aanstaande is, doe het lichtvoetig als de cantate, vol verwachting als het Hooglied, doe het als een mens die zich gekend weet en zich geliefd voelt, doe het omdat de wereld nog wel wat hoop kan gebruiken, omdat ergens die stem klinkt: *Wachet auf...* Doe het, omdat het er nooit te laat voor is.

bronnen:

Ulrich Luz, Das Evangelium nach Matthäus, EKK I/3
Een preek van Bert Altena

Gebeden

Trouwe God,
wij zeggen u dank
voor die zo andere wijsheid
die ons wil verlichten
als wij door onze
dwaasheid
in het duister verkeren.

Wij zeggen u dank voor
de ontroerende wijsheid
van de muziek
de bedachtzame wijsheid
van de stilte
de wakkere wijsheid
van het verlangen
en de kritische wijsheid
van uw woord.

Dat wij zelf wijs worden
ontroerd, bedachtzaam,
wakker en kritisch
en zo deelgenoot worden

van uw wereld.
Wees met allen
die met verlangen uitkijken
naar uw wereld
die van het feest
en er naar zoeken
hoe ze overeenkomstig
zullen leven.
En daarom bidden we
voor hen
die niets meer hebben
dan het allernoodzakelijkste
en soms zelfs dat niet:
de kinderen
die met honger
naar school gaan
de dolende vluchtelingen
de soldaten in de loopgraven
én de mensen
die ogenschijnlijk alles hebben

maar zichzelf
zijn kwijtgeraakt.
Wees met hen
die ziek zijn
of verdrietig
of allebei
en we noemen
in het bijzonder...
Dat zij zich gedragen voelen
door uw stille nabijheid
en moed vinden
voor de toekomst.
En in stilte zeggen we
wat ons zelf
het meeste bezighoudt...

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!